

Kommunalekonomisk utjämning och utjämning av LSS-kostnader

Utjämningsåret 2016

OE0115

Innehåll

0	Allmänna uppgifter	2
0.1	Ämnesområde	2
0.2	Statistikområde	2
0.3	SOS-klassificering	2
0.4	Statistikansvarig	2
0.5	Statistikproducent	2
0.6	Uppgiftsskyldighet	2
0.7	Sekretess och regler för behandling av personuppgifter	2
0.8	Gallringsföreskrifter	3
0.9	EU-reglering	3
0.10	Syfte och historik	3
0.11	Statistikanvändning	5
0.12	Uppläggning och genomförande	5
0.13	Internationell rapportering	5
0.14	Planerade förändringar i kommande undersökningar	6
1	Översikt	7
1.1	Observationsstorheter	7
1.2	Statistiska målstorheter	7
1.3	Utfloeden: statistik och mikrodata	8
1.4	Dokumentation och metadata	9
2	Uppgiftsinsamling	10
2.1	Ram och ramförfarande	10
2.2	Urvalsförfarande	10
2.3	Mätinstrument	10
2.4	Insamlingsförfarande	10
2.5	Databeredning	12
3	Statistisk bearbetning och redovisning.....	13
3.1	Skattningar: antaganden och beräkningsformler	13
3.2	Redovisningsförfaranden	13
4	Slutliga observationsregister	14
4.1	Produktionsversioner	14
4.2	Arkiveringsversioner	14
4.3	Erfarenheter från senaste undersökningsomgången	14
	Bilagor.....	14
	Bilaga 1. Kommunalekonomisk utjämning	14
	Bilaga 2. Utjämning av LSS-kostnader mellan kommuner, beskrivning och räkneexempel	34

0 Allmänna uppgifter

0.1 Ämnesområde

Ämnesområde: Offentlig ekonomi

0.2 Statistikområde

Statistikområde: Finanser för den kommunala sektorn

0.3 SOS-klassificering

Statistiken ingår varken i Sveriges officiella statistik (SOS) eller i systemet för Sveriges officiella statistik (SOS-systemet).

För statistik som ingår i Sveriges officiella statistik (SOS) gäller särskilda regler för kvalitet och tillgänglighet, [se Förordning \(2001:100\) om den officiella statistiken](#).

0.4 Statistikansvarig

<i>Myndighet/organisation:</i>	Statistiska centralbyrån
<i>Postadress:</i>	701 89 ÖREBRO
<i>Besöksadress:</i>	Klostergatan 23
<i>Kontaktpersoner:</i>	Nina Grönborg 010-479 68 41 Mats Rönnbacka 010-479 61 84
<i>E-post:</i>	offentlig.ekonomi@scb.se

0.5 Statistikproducent

<i>Myndighet/organisation:</i>	Statistiska centralbyrån
<i>Postadress:</i>	701 89 ÖREBRO
<i>Besöksadress:</i>	Klostergatan 23
<i>Kontaktperson:</i>	Nina Grönborg 010-479 68 41 Mats Rönnbacka 010-479 61 84
<i>E-post:</i>	offentlig.ekonomi@scb.se

0.6 Uppgiftsskyldighet

Någon egen egentlig uppgiftsinsamling görs inte. Underlag för beräkningarna inom ramen för utjämningsystemen hämtas från register och annan befintlig statistik vilka omfattas av uppgiftsskyldighet.

0.7 Sekretess och regler för behandling av personuppgifter

I myndigheternas särskilda verksamhet för framställning av statistik gäller

sekretess enligt offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

Vid automatiserad behandling av personuppgifter gäller reglerna i personuppgiftslagen (1998:204). På statistikområdet finns dessutom särskilda regler för personuppgiftsbehandling i lagen (2001:99) och förordningen (2001:100) om den officiella statistiken.

0.8 Gallringsföreskrifter

Det finns inga gallringsföreskrifter för den kommunalekonomiska utjämningen och LSS-utjämningen.

0.9 EU-reglering

Statistiken är inte EU-reglerad.

0.10 Syfte och historik

Kommunalekonomisk utjämning och dess närmaste föregångare

Statsbidrags- och utjämningsystem för den kommunala sektorn enligt nuvarande tappning infördes 1996. Även om systemen därefter genomgått större och mindre förändringar har syftet med utjämningen dock alltid varit oförändrat, nämligen att åstadkomma likvärdiga ekonomiska förutsättningar för alla kommuner respektive alla landsting.

Det statsbidrags- och utjämningsystem som infördes 1996 hade tre huvudbeståndsdelar, nämligen en inkomstutjämning, en kostnadsutjämning och ett generellt statsbidrag fördelade på ett delsystem för landsting och ett för kommuner.

Även i det system för kommunalekonomisk utjämning som infördes år 2005 fanns det ett delsystem för kommuner och ett för landsting. Översynen som föregick införandet resulterade dock i en ny inkomstutjämning, en reviderad kostnadsutjämning samt nya inslag i form av strukturbidrag, införandebidrag och regleringspost. Införandebidragen betalades ut längst till och med utjämningsåret 2010. Införandebidragen återinfördes utjämningsår 2014 efter den översyn som föregicks av den parlamentariska kommittén kallad Utjämningskommittén.08. Införandebidragen trappas av stegvis med 250 kronor per invånare och år.

Den från 2005 nya inkomstutjämningen motsvarar inkomstutjämning och generellt statsbidrag i tidigare system. Det innebär i huvudsak att staten till större delen finansierar utjämningen. Kommuner och landsting garanteras genom ett inkomstutjämningsbidrag 115 procent av en uppräknad medelskattkraft. Kommuner och landsting som har en skattkraft över respektive nivå betalar en inkomstutjämningsavgift till staten. Den garanterade nivån för landstingen höjdes inför utjämningsåret 2012 från 110 procent till 115 procent.

Från och med utjämningsår 2014 har ändringar gjorts i inkomstutjämningen,

vilket medfört att avgiften sänks för de kommuner och landsting som betalar inkomstutjämningsavgift. Inkomstutjämningsavgiften sänks för den del av skatteutjämningsunderlaget som ligger mellan 115-125 procent av riksmedelvärdet.

Riksdagen beslutade i december 2015 att ändra beräkningarna för inkomstutjämningsavgiften. Riksdagsbeslutet var baserat på de förslag som regeringen tidigare lämnat i budgetpropositionen för 2016 (prop. 2015/16:1). Lagstiftningen trädde i kraft den 1 januari 2016. Förändringarna innebar i huvudsak en återgång till de regler som gällde fram till utgången av 2013 för beräkning av inkomstutjämningsavgifter.

Inkomstutjämningsavgiften ändrades genom att avgiften höjdes för de kommuner och landsting som betalar inkomstutjämningsavgift. Den länsvisa skattesatsen, som används vid beräkningen av inkomstutjämningsavgifter fastställdes utifrån 85 procent av medelskattesatsen 2003 för kommunerna respektive landstingen.

Därutöver avskaffades det särskilda bidrag som, inom ramen för strukturbidraget, kompenserade de kommuner och landsting som fick minskade intäkter från bidrag eller högre kostnader för avgifter till följd av sänkningen av inkomstutjämningsavgiften utjämningsår 2014.

Avslutningsvis infördes ett nytt införandebidrag. Kommuner och landsting som vid införandet av det nya utjämningsystemet 2016 fick en bidragsminskning, alternativt avgiftshöjning, har rätt till ett årligt införandebidrag för den del av bidragsminskningen som överstiger 250 kronor per invånare. Införandebidragen trappas ner stegvis med 250 kronor per invånare och år. I praktiken berörs inga landsting av detta införandebidrag då avgiftsökningen för något landsting inte överstiger 250 kronor.

Kostnadsutjämningsavgiften syftar till att utjämna för strukturella behovs- och kostnadsskillnader. Kostnadsutjämningsavgiften för kommuner består från år 2008 av tio delmodeller, t.ex. för förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg, förskoleklass och grundskola, gymnasieskola, äldreomsorg. I kostnadsutjämningsavgiften för landsting görs beräkningar i första hand avseende hälso- och sjukvård. Från och med utjämningsår 2014 justerades och uppdaterades de flesta delmodeller inom kostnadsutjämningsavgiften, men syftet är liksom tidigare att utjämna för strukturella behovs- och kostnadsskillnader.

Nettot av inkomstutjämningsavgift, kostnadsutjämningsavgift, strukturbidrag och införandebidrag jämförs med statens anslag avseende kommunalekonomisk utjämningsavgift för kommuner respektive landsting. Om nettot överstiger anslaget för kommunerna eller anslaget för landstingen ska en regleringsavgift erläggas av kommunerna/landstingen. Om nettot för en delsektor uppgår till ett belopp som är mindre än anslaget för delsektorn utgår i stället ett regleringsbidrag från staten.

Utjämningsavgift av LSS-kostnader mellan kommuner

Riksdagen beslutade i november 2003 om införande av ett nationellt system för utjämningsavgift av LSS-kostnader mellan kommuner. Det nya utjämningsystemet kom att gälla fr.o.m. utjämningsåret 2004.

Vid ingången av år 1994 trädde lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) och lagen (1993:389) om assistansersättning (LASS) i kraft. Det från år 2004 införda utjämningsystemet är ett nationellt och samtidigt inomkommunalt system för utjämning av kostnader för verksamheter enligt dessa båda lagar. Systemet är skilt från det ordinarie kostnadsutjämningsystemet för kommuner.

Inför utjämningsåret 2009 gjordes det inom ramen för det befintliga utjämningsystemet vissa förändringar av teknisk natur. Syftet är som tidigare att ge alla kommuner likvärdiga ekonomiska förutsättningar att bedriva verksamhet enligt LSS.

Riksdagsbeslutet om vissa ändringar inför 2009 baserades på regeringens proposition *Förändringar i kostnadsutjämnningen för LSS-verksamhet* (Prop. 2007/08:88). Regeringens förslag var i sin tur baserat på LSS-utjämningskommitténs betänkande, *Utjämning av kommunernas LSS-kostnader – översyn och förslag* (SOU 2007:62).

0.11 Statistikanvändning

Utfallet av SCB:s beräkningar används som underlag för Skatteverkets beslut om de bidrag och avgifter som kommunsektorn ska få från respektive betala till systemen för kommunalekonomisk utjämning respektive utjämning av LSS-kostnader mellan kommuner.

0.12 Uppläggning och genomförande

Beräkningar för ett visst utjämningsår görs minst två gånger under året före utjämningsåret, nämligen en gång i september ("preliminärt utfall") och en gång i december ("utfall"). Septemberberäkningen görs för att kommuner och landsting ska få ett underlag för sitt budgetarbete för det kommande året. Resultatet av decemberberäkningen utgör underlag för Skatteverkets preliminära beslut om bidrag och avgifter. Om en kommun eller ett landsting påtalar "brister och oriktiga uppgifter i underlaget för beslutet" kan beräkningarna utföras en tredje gång för samma utjämningsår ("reviderat utfall").

Regelverket för den kommunalekonomiska utjämnningen finns i en lag om kommunalekonomisk utjämning (SFS 2004:773). Mer detaljerade föreskrifter redovisas i en särskild förordning (SFS 2004:881).

Efter genomförd översyn finns regelverket för LSS-utjämnningen i en lag om utjämning av kostnader för stöd och service till vissa funktionshindrade (SFS 2008:342). Mer detaljerade föreskrifter redovisas i en särskild förordning (SFS 2008:776).

0.13 Internationell rapportering

Någon internationell rapportering förekommer inte.

0.14 Planerade förändringar i kommande undersökningar

Förändringar i utjämningsystemen görs efter beslut av riksdagen (genom lagändring) eller regeringen (genom förordningsändring).

Statskontoret har enligt sin instruktion i uppdrag att löpande följa upp systemet för kommunalekonomisk utjämning. Resultatet från Statskontorets uppföljning kan leda till att förslag läggs fram av regeringen som innebär förändring av kommunalekonomisk utjämning.

1 Översikt

1.1 Observationsstorheter

I beräkningarna för landsting är det landsting, och i förekommande fall regioner, som är observationsstorhet. I kommunberäkningarna avseende dels kommunalekonomisk utjämning, dels utjämning av LSS-kostnader mellan kommuner är det kommun som är observationsstorhet. För närmare beskrivning av ingående variabler, se kapitel 4.

1.2 Statistiska målstorheter

Objektgrupp		Variabel	Mått
Population	Indelning i redovisningsgrupper		
Kommunalekonomisk utjämning, landsting	Landsting och regioner enligt utjämningsårets regionala indelning	Inkomstutjämningsbidrag/-avgift	Kronor per invånare per den 1 november året före utjämningsåret
Kommunalekonomisk utjämning, landsting	Landsting och regioner enligt utjämningsårets regionala indelning	Kostnadsutjämningsbidrag/-avgift	Kronor per invånare per den 1 november året före utjämningsåret
Kommunalekonomisk utjämning, landsting	Landsting och regioner enligt utjämningsårets regionala indelning	Strukturbidrag (i förekommande fall)	Kronor per invånare per den 1 november året före utjämningsåret
Kommunalekonomisk utjämning, landsting	Landsting och regioner enligt utjämningsårets regionala indelning	Införandebidrag (i förekommande fall)	Kronor per invånare per den 1 november året före utjämningsåret
Kommunalekonomisk utjämning, landsting	Landsting och regioner enligt utjämningsårets regionala indelning	Regleringsbidrag/-avgift	Kronor per invånare per den 1 november året före utjämningsåret
Kommunalekonomisk utjämning, landsting	Landsting och regioner enligt utjämningsårets regionala indelning	Kommunalekonomisk utjämning, totalt	Kronor per invånare per den 1 november året före utjämningsåret
Kommunalekonomisk utjämning, landsting	Landsting och regioner enligt utjämningsårets regionala indelning	Kommunalekonomisk utjämning, totalt	Kronor

Kommunalekonomisk utjämning, kommuner	Kommuner enligt utjämningsårets regionala indelning	Inkomstutjämningsbidrag/-avgift	Kronor per invånare per den 1 november året före utjämningsåret
Kommunalekonomisk utjämning, kommuner	Kommuner enligt utjämningsårets regionala indelning	Kostnadsutjämningsbidrag/-avgift	Kronor per invånare per den 1 november året före utjämningsåret
Kommunalekonomisk utjämning, kommuner	Kommuner enligt utjämningsårets regionala indelning	Strukturbidrag (i förekommande fall)	Kronor per invånare per den 1 november året före utjämningsåret
Kommunalekonomisk utjämning, kommuner	Kommuner enligt utjämningsårets regionala indelning	Införandebidrag (i förekommande fall)	Kronor per invånare per den 1 november året före utjämningsåret
Kommunalekonomisk utjämning, kommuner	Kommuner enligt utjämningsårets regionala indelning	Regleringsbidrag/-avgift	Kronor per invånare per den 1 november året före utjämningsåret
Kommunalekonomisk utjämning, kommuner	Kommuner enligt utjämningsårets regionala indelning	Kommunalekonomisk utjämning, totalt	Kronor per invånare per den 1 november året före utjämningsåret
Kommunalekonomisk utjämning, kommuner	Kommuner enligt utjämningsårets regionala indelning	Kommunalekonomisk utjämning, totalt	Kronor
LSS-utjämning, kommuner	Kommuner enligt utjämningsårets regionala indelning	LSS-utjämningsbidrag/-avgift	Kronor

1.3 Utflöden: statistik och mikrodata

Resultat från genomförda beräkningar publiceras på SCB:s webbplats, www.scb.se/OE0115. Uppgifter finns även tillgängliga i Statistikdatabasen på SCB:s webbplats.

Tabellsamlingar med utfall och bilagor levereras till landsting och kommuner via e-post. Tabeller från ”utfall”, och i förekommande fall ”reviderat utfall”, når landstingen och kommunerna i form av bilaga till Skatteverkets beslut.

Kommunalekonomisk utjämning

Resultatet av beräkningarna presenteras i tabellsamlingarna

- *Kommunalekonomisk utjämning för kommuner 2016, utfall (alt. preliminärt utfall)*
- *Kommunalekonomisk utjämning för landsting 2016, utfall (alt. preliminärt utfall)*

Utjämning av LSS-kostnader mellan kommuner

Resultatet av och en stor del av underlaget för beräkningarna presenteras i tabellsamlingen *Utjämning av LSS-kostnader mellan kommuner 2016*.

Beräkningsresultaten distribueras i elektronisk form, exempelvis till Skatteverket.

1.4 Dokumentation och metadata

Kapitel 4 innehåller detaljerade beskrivningar av huvuddelen av de variabler som förekommer i beräkningarna. Efter kapitlet följer ett antal bilagor med information om huvudsakligen inkomstutjämning och kostnadsutjämning.

2 Uppgiftsinsamling

2.1 Ram och ramförfarande

Målpopulationen är samtliga kommuner och landsting. Samtliga ingår också i rampopulationen, varför ingen under- eller övertäckning uppstår.

2.2 Urvalsförfarande

Är inte aktuellt, då beräkningarna gäller alla kommuner och landsting.

2.3 Mätinstrument

Underlag för beräkningarna inom ramen för utjämningsystemen hämtas från register och annan befintlig statistik som framgår i avsnitt 2.4. Beräkningarna för utfallet inom utjämningsystemen utförs i Excel.

2.4 Insamlingsförfarande

Någon egen egentlig uppgiftsinsamling görs inte. Underlag för beräkningarna inom ramen för utjämningsystemen hämtas i stället från register och annan befintlig statistik. I det följande redovisas vilka huvudsakliga register som fungerar som underlag för beräkningar inom de olika utjämningsystemen.

Kommunalekonomisk utjämnning

Registret över totalbefolkningen (RTB)

De flesta variablerna i utjämningsberäkningarna hämtas från SCB:s befolkningsregister (RTB) där alla folkbokförda individer grupperas till kommuner respektive landsting. Huvudregeln i befolkningsregistret är att man är folkbokförd på den fastighet där man regelmässigt tillbringar sin dygnsvila.

Information om RTB finns tillgänglig på SCB:s webbplats, www.scb.se, Statistik efter ämne: *Befolkning*

Registerbaserad arbetsmarknadsstatistik (RAMS)

Uppgifter från det registerbaserade sysselsättningsregistret (RAMS) används i kostnadsutjämnningen för både kommuner och landsting. Som framgår av namnet på registret framställs registret genom sambearbetningar av ett antal register varav RTB, kontrolluppgiftsregistret och inkomst- och taxeringsregistret (IoT) främst ligger till grund för de variabler som används i utjämningsystemet.

Information om RAMS finns tillgänglig på SCB:s webbplats, www.scb.se, Statistik efter ämne: *Arbetsmarknad*

Inkomst- och taxeringsregistret (IoT)

Uppgifter från inkomst- och taxeringsregistret (IoT) används i hälso- och sjukvårdsmodellen för landsting samt i individ- och familjeomsorgsmodellen i kostnadsutjämnning för kommuner. IoT bygger på administrativa register och är totalräknad vilket ger den en mycket hög precision i sina beloppsberäkningar.

Information om IoT finns tillgänglig på SCB:s webbplats, www.scb.se, Statistik efter ämne: *Hushållens ekonomi*

Fastighetsregistret

Uppgifter från fastighetsregistret används i hälso- och sjukvårdsmodellen i kostnadsutjämnningen för landsting. Uppgiften som används är vilken typ av fastighet som en person är folkbokförd på (exempelvis småhus eller hyreshus).

Information om fastighetsregistret finns tillgänglig på SCB:s webbplats, www.scb.se, Statistik efter ämne: *Boende, byggande och bebyggelse*

Fastighetstaxeringsregistret

Uppgifter från fastighetstaxeringsregistret används i individ- och familjeomsorgsmodellen i kostnadsutjämnningen för kommuner. Uppgiften som används är antalet personer per kommun boende i flerfamiljshus byggda mellan åren 1965-1975.

Information om fastighetsregistret finns tillgänglig på SCB:s webbplats, www.scb.se, Statistik efter ämne: *Boende, byggande och bebyggelse*

Taxeringsutfallet

Uppgifter om respektive kommuns och landstings skatteunderlag hämtas från det taxeringsutfall som Skatteverket sammanställer året före utjämningsåret. I beräkningarna av inkomstutjämnningen används två versioner av skatteunderlaget. Dels en prognos som Skatteverket publicerar i september året för utjämningsåret, dels en definitiv som publiceras i slutet av november året före utjämningsåret.

Information om taxeringsutfallet finns tillgänglig på Skatteverkets webbplats, www.skatteverket.se, Innehåll A-Ö: *Taxeringsutfallet*

Utjämnning av LSS-kostnader mellan kommuner

Statistiken över antalet LSS-insatser

De uppgifter om antalet LSS-insatser som används i systemet för utjämnning av LSS-kostnader mellan kommuner hämtas från Socialstyrelsens årliga statistik. Statistiken som baseras på uppgifter på individnivå samlas på Socialstyrelsens uppdrag in från landets alla kommuner.

Ytterligare information finns tillgänglig på Socialstyrelsens webbplats.

Räkenskapssammandrag för kommuner och landsting

Uppgifter om kommunernas kostnader för LSS och LASS hämtas från de räkenskapssammandrag för kommuner (RS) som SCB årligen samlar in från landets alla kommuner. Från RS hämtas uppgifter dels på riksnivå för beräkning av riksgenomsnittliga och totala kostnader, dels på kommunnivå som underlag för beräkning av kostnadsskillnader p.g.a. skillnader i behov av stöd och service.

Information om RS finns tillgänglig på SCB:s webbplats, www.scb.se/OE0107

2.5 Databeredning

Underlag för beräkningarna inom ramen för utjämningsystemen hämtas från register och annan befintlig statistik som redan publicerats. Granskningsarbetet görs av ansvariga för respektive register.

3 Statistisk bearbetning och redovisning

3.1 Skattningar: antaganden och beräkningsformler

Beräkningarna görs enligt fastställt regelverk, dvs. enligt de lagar och förordningar som beslutats av riksdagen respektive regeringen.

3.2 Redovisningsförfaranden

Resultat från genomförda beräkningar publiceras på SCB:s webbplats, www.scb.se/OE0115. Uppgifter finns även tillgängliga i Statistikdatabasen på SCB:s webbplats.

Tabellsamlingar med utfall och bilagor levereras till landsting och kommuner via e-post. Tabeller från ”utfall”, och i förekommande fall ”reviderat utfall”, når landstingen och kommunerna i form av bilaga till Skatteverkets beslut.

Kommunalekonomisk utjämning

Resultatet av beräkningarna presenteras i tabellsamlingarna

- *Kommunalekonomisk utjämning för kommuner 2016, utfall (alt. preliminärt utfall)*
- *Kommunalekonomisk utjämning för landsting 2016, utfall (alt. preliminärt utfall)*

Utjämning av LSS-kostnader mellan kommuner

Resultatet av och en stor del av underlaget för beräkningarna presenteras i tabellsamlingen *Utjämning av LSS-kostnader mellan kommuner 2016*.

Beräkningsresultaten distribueras i elektronisk form till exempelvis Skatteverket.

4 Slutliga observationsregister

4.1 Produktionsversioner

I det här dokumentet (SCBDOK) har framtagningen av nedanstående slutliga observationsregister beskrivits.

Register	Kommunalekonomisk utjämning och LSS-utjämning
Registervariant	Kommunalekonomisk utjämning Lt (landsting)
Registerversion	Utjämningsår 2016
Registervariant	Kommunalekonomisk utjämning K (kommuner)
Registerversion	Utjämningsår 2016
Registervariant	LSS-utjämning (kommuner)
Registerversion	Utjämningsår 2016

Fortsatt dokumentation av registrens detaljerade innehåll finns på SCB:s webbplats. Där beskrivs alla variabler och värdemängder m.m.

Dokumentationen hittar du här: <https://www.h2.scb.se/metadata> . Klicka dig fram med hjälp av namnen på Register, Registervariant och Registerversion som är angivna i ovanstående tabell.

4.2 Arkiveringsversioner

Arkivering förekommer inte.

4.3 Erfarenheter från senaste undersökningsomgången

Inga särskilda erfarenheter finns från denna undersökningsomgång. Arbetet har gått helt enligt plan.

Bilagor

Bilaga 1. Kommunalekonomisk utjämning

Syftet med utjämningen är att åstadkomma likvärdiga ekonomiska förutsättningar för alla kommuner och landsting att bedriva sin verksamhet. Utjämning görs inom ramen för ett delsystem för kommuner och ett för landsting. Delsystemen som är likartat uppbyggda består vardera av fem olika delar; inkomstutjämning, kostnadsutjämning, strukturbidrag, införandebidrag och regleringsbidrag/-avgift.

1.1 Inkomstutjämning

Inkomstutjämningen syftar till att utjämna för skillnader i skatteintäkter mellan kommuner och mellan landsting. Inkomstutjämningen finansieras i huvudsak av staten. Kommuner och landsting garanteras genom ett inkomstutjämningsbidrag 115 procent av en uppräknad medelskatekraft. Kommuner och landsting som har en skatekraft över den s.k. garantinivån betalar en inkomstutjämningsavgift till staten.

Beräkningen av inkomstutjämningsbidraget/avgiften för utjämningsår 2016 sker i nedanstående steg¹:

1. Skatteunderlaget enligt 2015 års taxering (inkomstår 2014) räknas upp till utjämningsårets nivå med hjälp av uppräkningsfaktorer som regeringen fastställt.
2. Skattekraften beräknas (uppräknat skatteunderlag / befolkning)
3. Andel av riksmedelvärdet beräknas (skatekraft / skatekraft för riket)
4. Skatteutjämningsunderlag beräknas (skatekraften för riket * 1,15 (garantinivå) * befolkning per kommun eller landsting)
5. Underlag för inkomstutjämningsbidrag/ avgift beräknas (Skatteutjämningsunderlag – uppräknat skatteunderlag)
6. Inkomstutjämningsbidrag/ avgift kr/ invånare beräknas: Bidrag/avgift: Underlag för inkomstutjämningsbidrag * länsvis skattesats / befolkning / 100

Länsvis skattesats

När inkomstutjämningsbidrag respektive inkomstutjämningsavgift beräknas används så kallade länsvisa skattesatser, vilket är medelskattesatsen 2003 justerat för huvudmannaskapsförändringar som har skett från och med 1991. Skillnaderna som finns i de länsvisa skattesatserna speglar på så sätt inte vilken skattesats som kommunerna eller landstingen valt, utan beror endast på i vilken utsträckning kommunerna tagit över verksamhet från landstingen eller tvärtom. Anledningen till att man använder dessa länsvisa skattesatser är att storleken på inkomstutjämningsbidrag eller inkomstutjämningsavgifter inte ska kunna påverkas av kommuner och landsting.

¹ Vid preliminärt utfall används befolkningen den 30 juni 2015 och vid utfall används befolkningen den 1 november 2015.

För bidragsberättigade kommuner beräknas bidraget utifrån 95 procent av medelskattesatsen, och för bidragsberättigade landsting utifrån 90 procent av medelskattesatsen. För avgiftsskyldiga kommuner och landsting ska avgiften istället beräknas utifrån 85 procent av medelskattesatsen för kommunerna respektive landstingen..

1.2 Kostnadsutjämning

Kostnadsutjämningen syftar till att utjämna för strukturella behovs- och kostnadskillnader, t.ex. skillnader i andelen barn eller andelen äldre. Systemet ska däremot inte utjämna för kostnader som beror på skillnader i vald servicenivå, avgiftssättning och effektivitet.

Kostnadsutjämningen för kommuner består av tio delmodeller:

- Förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet
- Förskoleklass och grundskola
- Gymnasieskola
- Individ- och familjeomsorg
- Barn och ungdomar med utländsk bakgrund
- Äldreomsorg
- Befolkningsförändringar
- Bebyggelsestruktur
- Löner (fr.o.m. 2008)
- Kollektivtrafik (gemensam för kommuner och landsting)

Kostnadsutjämningen för landsting består av fyra delmodeller:

- Hälso- och sjukvård
- Befolkningsförändringar
- Löner (fr.o.m. 2008)
- Kollektivtrafik (gemensam för kommuner och landsting)

För varje delmodell beräknas en standardkostnad. Standardkostnaderna summeras till en strukturkostnad för varje kommun och landsting. Kommuner och landsting som har en lägre strukturkostnad än genomsnittet för respektive kollektiv får betala en kostnadsutjämnings-avgift och de som har en högre strukturkostnad än genomsnittet får ett kostnadsutjämningsbidrag. Summan av avgifterna skall i stort motsvara summan av bidragen.

1.3 Strukturbidrag

Kommuner och landsting kan få strukturbidrag. Bidragen beräknades inför utjämningsår 2014 i kronor per invånare. Det ska utgå årligen och tills vidare. Nivån på utgående bidrag, i kronor, bestäms med andra ord av befolkningsutvecklingen i berörda kommuner och landsting.

Kommunernas strukturbidrag utgörs av:

- Tidigare bidrag för ”svagt befolkningsunderlag”
- Tidigare bidrag för ”näringslivs- och sysselsättningsfrämjande åtgärder” eller ”större bidragsminskning”.

Landstingens strukturbidrag utgörs av:

- Tidigare bidrag för ”små landsting”
- Tidigare bidrag för ”större bidragsminskning”

1.4 Införandebidrag

Kommuner och landsting som vid ett införande av det nya utjämningsystemet 2014 får en bidragsminskning alternativt avgiftshöjning, har rätt till ett årligt införandebidrag för den del av bidragsminskningen som överstiger 250 kronor per invånare. Införandebidragen trappas av stegvis med 250 kronor per invånare och år.

Kommuner och landsting som vid förändringen av inkomstutjämnningen utjämningsår 2016 får avgiftsökningar, har rätt till ett årligt införandebidrag för den del av avgiftsökningen som överstiger 250 kronor per invånare. Införandebidragen trappas av stegvis med 250 kronor per invånare och år. I praktiken berörs inga landsting av detta införandebidrag då avgiftsökningen för något landsting inte överstiger 250 kronor.

1.5 Regleringsbidrag/avgift

Nettot av inkomstutjämnning, kostnadsutjämnning och strukturbidrag samt införandebidrag jämförs med de för utjämningsåret anslagna medlen för kommuner respektive landsting. Om nettobeloppet överstiger anslaget ska en regleringsavgift erläggas. Om nettot uppgår till ett belopp som är mindre än anslaget utgår ett regleringsbidrag. Regleringsbidraget/-avgiften beräknas för kommuner och landsting på totalnivå och var för sig som enhetliga belopp i kronor per invånare.

1.6 SCB:s beräkningar utgör underlag för Skatteverkets beslut

Beräkningar inom ramen för den kommunalekonomiska utjämnningen ska under året före utjämningsåret genomföras två gånger, en gång i september och en gång i december. Syftet med septemberberäkningen är att förse kommuner och landsting med ett preliminärt underlag för budgetarbetet.

SCB:s decemberberäkning utgör underlag för *Skatteverkets* preliminära beslut om vilka bidrag och avgifter som ska utgå under utjämningsåret. Kommuner och landsting kan senast den 15 februari ”påtala brister och oriktiga uppgifter i underlaget för beslutet”. Skatteverket ska senast den 15 april fatta slutliga beslut om vilka bidrag och avgifter som ska utgå under utjämningsåret.

2. Kostnadsutjämnning mellan kommuner

2.1 Förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet

Standardkostnaden för förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet beräknas utifrån kommunens åldersstruktur för åldersgrupperna 1-5 år (förskola) respektive 6-12 år (fritidshem), relaterat till ett index för respektive grupp. Indexet för förskolan avser att fånga upp de kostnadsskillnader som följer av olika vistelsetider i förskolan. Index för fritidshem avser att fånga upp skillnader i behov av fritidshem och pedagogisk omsorg för skolbarn.

$$\begin{aligned} \text{Standardkostnad} = & \quad (\text{andel barn 1-5 år} / 100 \\ & * \text{ kostnad per 1-5 åring} \\ & + \text{ tillägg/avdrag för skillnader i vistelsetid} \\ & + \text{ andel barn 6-12 år} / 100 \\ & * \text{ kostnad per 6-12 åring} \\ & + \text{ tillägg/avdrag för skillnader i inskrivningsgrad} \\ & * \text{ justeringsfaktor} \\ & * \text{ NPI}_{t-1} * \text{NTP}_t \end{aligned}$$

- Andelen barn i de aktuella åldersgrupperna avser befolkningen 2014-12-31. Data uppdateras årligen och hämtas från SCB:s befolkningsstatistik.
- Kostnad per barn i de aktuella åldersgrupperna beräknas utifrån räkenskapssammandraget för kommunerna år 2014. Uppdateras årligen.
- Index för förskola bygger på kommungruppens genomsnittliga vistelsetider 2005, enligt 2005 års kommungruppsindelning. Skillnader i vistelsetid reduceras med 50 procent. Uppdateras inte årligen.
- Index för fritidshem bygger på andelen inskrivna 6-12 åringar i fritidshem år 2014 för respektive kommungrupp, enligt 2011 års kommungruppsindelning, i relation till genomsnittet för riket. Uppdateras årligen med statistik från Skolverket.
- Justeringsfaktorn korrigerar den genomsnittliga vägda standardkostnaden i riket så att den överensstämmer med den vägda genomsnittliga nettokostnaden för förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet enligt räkenskapssammandraget.
- Omräkning av standardkostnaden till utjämningsårets kostnadsnivå sker med hjälp av nettoprisindex (NPI) året före utjämningsåret samt utjämningsåret.

2.2 Förskoleklass och grundskola

Standardkostnaden för grundskolan beräknas utifrån andelen barn i åldrarna 7-15 år, andelen 6-åringar, samt den andel av 7-15-åringarna som är födda utanför Sverige, Norge och Danmark eller där båda föräldrarna är födda utanför dessa länder. Därtill kommer tillägg/avdrag för små skolor och skolskjutsar (SSS), vilket beräknas utifrån elevernas geografiska spridning i

kommunen. Slutligen tillkommer en beräknad genomsnittskostnad per elev baserad på antalet barn i förskoleklass (6-åringar) och grundskola (7–15 år).

$$\begin{aligned} \text{Standardkostnad} = & \quad (\text{andel barn 7–15 år} \\ & * \text{ kostnad per 7–15-åring} \\ & + \text{ andel 6-åringar} \\ & * \text{ kostnad per 6-åring} \\ & + \text{ tillägg/avdrag för hemspråk och svenska 2} \\ & \quad \quad \quad + \\ & \text{tillägg/avdrag för små skolor och skolskjutsar}) \\ & * \text{ NPIt-1*NPIt} \end{aligned}$$

- Andelen 6-åringar, 7–15-åringar samt andelen 7–15-åringar som är födda utanför Sverige, Norge och Danmark, eller där båda föräldrarna är födda utanför dessa länder, avser befolkningen 2013-12-31. Data kommer ifrån SCB:s befolkningsstatistik och uppdateras årligen.
- Kostnad per barn i de aktuella åldersgrupperna beräknas utifrån räkenskapssammandraget för kommunerna år 2013. Uppdateras årligen.
- Tillägg/avdrag för hemspråksundervisning beräknas i två steg. Först ges alla kommuner en merkostnad för hemspråksundervisning. Den beräknas genom att andelen 7–15-åringar som är födda utanför Sverige, Norge och Danmark, eller där båda föräldrarna är födda utanför dessa länder, multipliceras med andelen 7–15-åringar. Det i sin tur multipliceras med modellens sättnings för hemspråksundervisning, 8 040 kr per elev. Tillägget för hemspråksundervisning finansieras med ett avdrag som motsvarar ett, med befolkningen vägt genomsnitt för tilläggen. I utredningen *Likvärdiga förutsättningar – Översyn av den kommunala utjämnningen* (SOU 2011:39) kan man i bilaga 7 närmare läsa om hur merkostnader för små skolor och skolskjutsar (SSS) är framtagna. Tilläggen/avdragen för SSS ska vara kostnadsneutrala i 2009 års kostnadsnivå. Detta uppnås genom att det för alla kommuner görs ett avdrag som motsvarar ett, med befolkningen vägt genomsnitt för tilläggen.
- Efter gjord justering uppgår det vägda riksgenomsnittet av tilläggen/avdragen till noll kronor per invånare.
- Omräkning av standardkostnaden till utjämningsårets kostnadsnivå sker med hjälp av nettoprisindex (NPI) året före utjämningsåret samt utjämningsåret.

2.3 Gymnasieskola

Standardkostnaden för gymnasieskolan beräknas utifrån andelen ungdomar 16–18 år, bebyggelsestruktur samt elevernas programval de två senaste åren.

$$\begin{aligned} \text{Standardkostnad} = & \text{ (andel ungdomar 16–18 år} \\ & * \text{ kostnaden per 16–18-åring} \\ & + \text{ tillägg/avdrag för bebyggelsestruktur} \\ & + \text{ tillägg/avdrag för elevernas programval)} \\ & * \text{ NPI}_{t-1} * \text{NPI}_t \end{aligned}$$

Programvalsfaktorn beräknas för varje kommun i fyra steg:

1. Genom att multiplicera kommunens antal elever/program med budgeterad genomsnittskostnad i riket för respektive program, och därefter summera produkterna, erhålls en teoretisk totalkostnad för kommunens gymnasieskola. Denna totalkostnad divideras sedan med invånarantalet i kommunen.
2. Genom att summera alla kommuners totalkostnader enligt punkt 1, och därefter dividera med antalet 16–18-åringar i riket, erhålls en teoretisk genomsnittskostnad per 16–18-åring i riket.
3. Genom att multiplicera antalet 16–18-åringar i kommunen med den teoretiska genomsnittskostnaden, och sedan dividera med antalet invånare i kommunen, erhålls ett relationstal för varje kommun.
4. Programvalsfaktorn erhålls genom att minska kommunens totalkostnad med kommunens teoretiska genomsnittskostnad.
5. För att öka modellens stabilitet ska inte förändringar i elevernas programval mellan två år slå igenom fullt ut. Det görs genom att medelvärdet av de två senaste årens programvalsfaktorer används.

- Data angående gymnasieprogrammets budgeterade genomsnittskostnader hämtas från Skolverkets riksprislista. Uppdateras årligen.
- Kostnad per 16-18-åring beräknas utifrån räkenskapsammandraget för kommunerna år 2014. Uppdateras årligen.
- Data över antalet elever hämtas från SCB:s skolstatistik avseende år 2014. Uppdateras årligen.
- Tillägg/avdrag för bebyggelsestruktur speglar merkostnader för gymnasieskolor p.g.a. elevernas dagliga resor, behov av boende samt merkostnader för små gymnasieskolor. Modellen är framtagen av Tillväxtanalys och bygger på befolkningens bosättningsmönster år 2009. Uppdateras inte årligen.
- Omräkning av standardkostnaden till utjämningsårets kostnadsnivå sker med hjälp av nettoprisindex (NPI) året före utjämningsåret samt utjämningsåret.

2.4 Individ- och familjeomsorg

Standardkostnaden för individ- och familjeomsorg bygger på en regressionsanalys där den genomsnittliga nettokostnaden för individ- och familjeomsorg 2007-2009 skattas med hjälp av följande variabler: andelen arbetslösa utan ersättning, andelen lågutbildade personer födda i Sverige i åldern 20-40 år, roten ur tätortsbefolkningen, andelen av befolkningen boende i flerfamiljshus byggda 1965-1975 samt andelen av befolkningen som fått ekonomiskt bistånd under längre tid än sex månader.

$$\begin{aligned} \text{Standardkostnad} = & 806,38 \\ & + 28\,386 * \text{andel arbetslösa utan ersättning} \\ & + 19\,391 * \text{andel lågutbildade 20-40 år} \\ & + 1,63 * \text{roten ur tätortsbefolkningen i kommunen} \\ & + 2\,285 * \text{boende i flerfamiljshus byggda 1965 till 1975} \\ & + 87\,497 * \text{andel med ekonomiskt bistånd > sex månader} \\ & * \text{justeringsfaktor} \\ & * \text{NPI}_{t-1} * \text{NPI}_t \end{aligned}$$

- Arbetslösa utan ersättning (årsmedeltal), hämtas från Arbetsförmedlingen. Avser år 2014, uppdateras årligen.
- Lågutbildade personer födda i Sverige i åldern 20-40 år hämtas från SCB:s utbildningsstatistik. Uppdateras årligen.
- Som täthetsmått används roten ur tätortsbefolkningen i kommunen. Uppdatering sker vart femte år och avser i dagsläget förhållandena år 2010.
- Antal personer boende i flerfamiljshus byggda åren 1965-1975 bygger på statistik från SCB:s fastighetstaxeringsregister avseende år 2014 och befolkningsstatistiken 2014-12-31. Uppdateras årligen.
- Andel av befolkningen med ekonomiskt bistånd längre än sex månader hämtas från inkomst- och taxeringsstatistiken på SCB och avser befolkningen 2014-12-31. Uppdateras årligen.
- Justeringsfaktorn korrigerar den genomsnittliga vägda standardkostnaden i riket så att denna överensstämmer med den vägda genomsnittliga nettokostnaden för individ- och familjeomsorg enligt räkenskapssammandraget.
- Omräkning av standardkostnaden till utjämningsårets kostnadsnivå sker med hjälp av nettoprisindex (NPI) året före utjämningsåret samt utjämningsåret.

2.5 Barn och ungdomar med utländsk bakgrund

Standardkostnaden är beräknad utifrån variabeln barn och ungdomar i åldern 0–19 år som är födda utom Norden eller EU², eller barn 0–19 år som är födda inom Norden eller EU och har minst en förälder som är född utom Norden eller EU.

I ett första steg har man tittat på de församlingar som har en högre andel barn och ungdomar med utländsk bakgrund jämfört med riksgenomsnittet. Ett kompensationsunderlag per kommun beräknas som andelen barn och ungdomar med utländsk bakgrund i dessa församlingar minus riksgenomsnittet. Församlingar som har en lägre andel barn och ungdomar med utländsk bakgrund än riksgenomsnittet får ingen kompensation.

Detta första steg av beräkningen ligger fast och baserar sig på befolkningen 31/12-2009.

I ett andra steg beräknas kommunens standardkostnad:

Kompensationsunderlaget * 75 * folkmängd 31/12-2009 i de församlingar som är berättigade till ersättning/befolkningen i kommunen 31/12-2014

Standardkostnaden räknas inte upp till 2014 års kostnadsnivå.

2.6 Äldreomsorg

Standardkostnaden för äldreomsorg beräknas utifrån antalet gifta respektive ej gifta i åldersgrupperna 65–79, 80–89 samt 90 år och uppåt. Kommunens åldersersättning beräknas genom en summering av antalet invånare i respektive grupp multiplicerad med en fastställd normkostnad för gruppen. Vidare tillkommer tillägg/avdrag för hemtjänst i glesbygd, institutionsboende i glesbygd, språk samt ohälsa.

Standardkostnad = (åldersersättning baserad på civilstånd
* justeringsfaktor
+ tillägg/avdrag för hemtjänst i glesbygd
+ tillägg/avdrag för institutionsboende i glesbygd
+ tillägg/avdrag för språk
+ tillägg/avdrag för ohälsa)
* NPI_t-1 * NPI_t

- Justeringsfaktorn för åldersersättningen korrigerar den genomsnittliga vägda standardkostnaden i riket så att den överensstämmer med den vägda genomsnittliga nettokostnaden för äldreomsorg enligt räkenskapssammandraget 2014.
- Hemtjänst i glesbygd - tillägget syftar till att fånga upp de merkostnader för hemtjänst i glesbygd som beror på personalens ökade resekostnader samt att små hemtjänstenheter i glesbygd genererar vissa merkostnader.

² Med EU avses de länder som var medlemmar i unionen år 2003.

Merkostnaden är beräknad av Tillväxtanalys och uppdateras inte årligen. Tillägget finansieras med ett generellt avdrag motsvarande ett med befolkningen vägt medelvärde för tilläggen.

- Institutionsboende i glesbygd – Tillägg utgår till de kommuner som har en glesbygdsfaktor ($\text{Tätortsgrad}^2 * \text{Invånare per km}^2$) som är lägre än 0,8. Tätortsgraden uppdateras vart femte år och avser i dagsläget förhållandena år 2010. Tillägget finansieras med ett generellt avdrag motsvarande ett med befolkningen vägt medelvärde för tilläggen.
- Språk – För att kompensera de kommuner med relativt hög andel äldre som är födda utanför Norden, för den anpassning av verksamheten som behöver göras främst för att kommunerna ska kunna utföra omsorgen på vårdtagarens eget modersmål, används statistik över andel personer 65+ födda utanför Norden. Den multipliceras med en kostnad per person som motsvarar fem procent av genomsnittskostnaden för 65-åringar. Tillägget finansieras med ett generellt avdrag motsvarande ett med befolkningen vägt medelvärde för tilläggen. Data bygger på SCB:s befolkningsstatistik och uppdateras årligen.
- Ohälsa – För att korrigera de kommuner där en relativt hög andel äldre har haft ett fysiskt ansträngande jobb, och därmed har behov av mer och tidigare resurser för äldreomsorg än genomsnittet, beräknas ett tillägg/avdrag för ohälsa. Justeringen bygger på skillnader i dödlighet mellan kommuner under en femårsperiod. I kommuner där fler än förväntat avlider under en femårsperiod bedöms invånarna vara i behov av äldreomsorg i ett tidigare skede. Tillägget finansieras med ett generellt avdrag motsvarande ett med befolkningen vägt medelvärde för tilläggen. Data bygger på SCB:s befolkningsstatistik och uppdateras årligen.
- Omräkning av standardkostnaden till utjämningsårets kostnadsnivå sker med hjälp av nettoprisindex (NPI) året före utjämningsåret samt utjämningsåret.

2.7 Befolkningsförändringar

Standardkostnadsberäkningen är baserad på större befolkningsförändringar under ett antal år.

Modellen för befolkningsförändringar består av flera var för sig fristående delar som kan höja en kommuns standardkostnad:

1. Den första delen ska kompensera kommuner vars befolkning minskat mer än två procent de senaste tio åren.
2. Den andra delen ska kompensera kommuner som har haft en kraftig ökning eller minskning de senaste fem åren av antalet grund- och gymnasieskolelever.
3. Den tredje delen ska kompensera kommuner som har haft en kraftig ökning de senaste fem åren av antalet förskolebarn.
4. Den sista delen ska kompensera kommuner som under den senaste femårsperioden haft en genomsnittlig årlig befolkningsökning på mer än 1,2 procent.

Befolkningsminskning de senaste tio åren

Den första delen ska kompensera kommuner med en kraftig minskning av befolkningen de senaste tio åren (om kommunens befolkning har minskat med mer än 2 procent under den senaste 10-årsperioden):

Standardkostnad = (Procentuell befolkningsminskning - 2,0) * 100

Annars;

Standardkostnad = 0.

Kraftig förändring av antalet 7–18-åringar

Kraftig minskning av antalet 7–18-åringar

I den andra delens första fas ska kommuner där 7–18-åringarna minskat kraftigt de senaste fem åren kompenseras:

Kommuner vars 7–18-åringar de senaste fem åren minskat med minst 2 procent eller 2 procentenheter mer än minskningen i riket, får en ersättning på 12 300 kronor per 7–18-åring utöver det aktuella gränsvärdet. Ersättningen räknas därefter om till kronor per invånare.

Standardkostnad: = Procentuell minskning av 7–18-åringar > aktuellt gränsvärde => antal 7–18-åringar som minskat utöver gränsvärde * 12 300 kr/antalet invånare

Annars;

Standardkostnad = 0.

Kraftig ökning av antalet 7–18-åringar

I den andra delens andra fas ska kommuner där 7–18-åringarna ökat kraftigt de senaste fem åren kompenseras:

Kommuner vars 7–18-åringar de senaste fem åren ökat med minst 2 procent, eller 2 procentenheter mer än ökningen i riket, får en ersättning på 12 000 kronor per 7–18-åring utöver det aktuella gränsvärdet. Ersättningen räknas därefter om till kronor per invånare.

Standardkostnad: = Procentuell ökning av 7–18-åringar > aktuellt gränsvärde => antal 7–18-åringar som ökat utöver gränsvärde * 12 000 kr/antalet invånare

Annars;

Standardkostnad = 0.

Kraftig ökning av antalet 1–5-åringar

I den tredje delen ska kommuner där 1–5-åringarna ökat kraftigt de senaste fem åren kompenseras:

Kommuner vars 1–5-åringar de senaste fem åren ökat med minst 2 procentenheter mer än ökningen i riket, får en ersättning på 12 000 kronor per 1–5-åring utöver det aktuella gränsvärdet. Ersättningen räknas därefter om till kronor per invånare.

Standardkostnad: = Procentuell ökning av 1–5-åringar > aktuellt gränsvärde => antal 1–5-åringar som ökat utöver gränsvärde * 12 000 kr/antalet invånare

Annars;

Standardkostnad = 0.

Eftersläpningseffekter

I den fjärde och sista delen ska kommuner som har haft en årlig genomsnittlig befolkningstillväxt på minst 1,2 procent kompenseras för den eftersläpning av intäkter som förekommer i systemet. För att kunna erhålla tillägg krävs *dels* att kommunen under en fyraårsperiod haft en årlig genomsnittlig befolkningstillväxt på minst 1,2 procent, *dels* att kommunen mellan de två senaste mättidpunkterna haft en befolkningstillväxt på minst 1,2 procent. Som

mättidpunkter används kommunens befolkning per den 1 november sex, fem, fyra, tre, två och ett år före utjämningsåret³.

Grund för tillägg för eftersläpningseffekter är det antal nya invånare som tillkommit till kommunen utöver det antal nya invånare som krävs för att nå upp till gränsvärdet på 1,2 procent. Det antal personer som överstiger gränsvärdet adderas till folkmängden per den 1 november två år före utjämningsåret. Sedan gör man en ny beräkning av kommunens utfall från det utjämningsystem som gällde året före utjämningsåret, vilket man ställer mot det faktiska utfallet året före utjämningsåret. Skillnaden mellan dessa båda utfall ligger till grund för tillägget. För att kompensation även ska ske för eftersläpande skatteintäkter görs en ny beräkning av inkomstutjämnningen baserad på den ökade folkmängden.

Standardkostnad: = Årlig genomsnittlig befolkningstillväxt > 1,2 % => befolkningstillväxt mellan de två senaste mättidpunkterna > 1,2 %

=> Det antal personer av befolkningsökningen som överstiger 1,2 % + antalet personer per den 1 november två år före utjämningsåret => Ökad folkmängd * utfall kr/inv. utjämningsåret före – kommunens utfall föregående utjämningsår = tilläggets underlag => tilläggets underlag / faktisk folkmängd den 31 december två år före utjämningsåret

Annars;

Standardkostnad = 0.

- Befolkningsminskning mäts som förändringen i antalet invånare mellan 2004-12-31 och 2014-12-31, i relation till antalet invånare 2004-12-31.
- Befolkningsminskningen i åldersgruppen 7–18 år mäts som förändringen i antalet invånare i åldern 7–18 år mellan 2009-12-31 och 2014-12-31, i relation till antalet invånare i åldern 7–18 år 2009-12-31.
- Befolkningsökningen i åldersgruppen 7–18 år mäts som förändringen i antalet invånare i åldern 7–18 år mellan 2009-12-31 och 2014-12-31, i relation till antalet invånare i åldern 7–18 år 2009-12-31.
- Kompensation för eftersläpningseffekter mäts i första fasen som den årliga genomsnittliga ökningen av folkmängden mellan 2010-11-01 och 2014-11-01. I andra fasen används vid den slutliga beräkningen kommunens befolkningsförändring mellan 2014-11-01 och 2015-11-01⁴.
- Standardkostnaden räknas ej upp till utjämningsårets kostnadsnivå.

2.8 Bebyggelsestruktur

³ Vid den preliminära beräkningen ersätts den 1 november året före utjämningsåret med den 30 juni året före utjämningsåret. För att erhålla tillägg i den preliminära beräkningen krävs det att folkmängden i kommunen ökat med minst 0,8 procentenheter mellan den 1 november två år före utjämningsåret och den 30 juni året före utjämningsåret.

⁴ Vid den preliminära beräkningen är datumet 2015-06-30, annars 2015-11-01.

Standardkostnaden för bebyggelsestruktur beräknas utifrån fem komponenter; byggkostnader, uppvärmning, administration, gator och vägar samt räddningstjänst.

- Uppvärmning respektive gator och vägar bygger på kostnadsutjämnings utfall i respektive delmodell i den kostnadsutjämnings som gällde till och med bidragsåret 2004. Uppdateras inte årligen.
- Byggkostnader baseras på regionala skillnader i lönekostnader för byggnadsarbetare samt skillnader i klimat. Gäller från utjämningsår 2008 och uppdateras inte årligen.
- För administration beräknas kommunernas merkostnad med variablerna invånardistans och folkmängd. Uppdateras inte årligen.
- För räddningstjänst beräknas kommunernas merkostnad med variablerna invånardistans och lokalt befolkningsunderlag. Uppdateras inte årligen.
- Omräkning av standardkostnaden till utjämningsårets kostnadsnivå sker med hjälp av nettoprisindex år 2003 t.o.m. utjämningsåret.

2.9 Löner

Standardkostnaden för löner beräknas utifrån ett löneindex, baserat på en regression. Indextalen uppdateras inte årligen utan ligger fast tills vidare. Kommuner med ett indextal som är större än 100 får ett bruttotillägg.

Vid beräkning av tillägget beräknas först en s.k. justerad lönekostnad. För kommunerna beräknas den genom att standardkostnaderna för de fem största verksamhetsområdena multipliceras med en genomsnittlig lönekostnadsandel för respektive verksamhetsområde. Den framräknade justerade lönekostnaden multipliceras sedan med kommunens indextal för att erhålla ett tillägg per invånare för respektive berättigad kommun. Tillägget finansieras med ett generellt avdrag för alla kommuner motsvarande ett med befolkningen den 31 december 2014 vägt medelvärde för tilläggen.

Löneindexet baseras på tre delar:

1. Genomsnittliga taxeringsvärden⁵ för småhus i kommunen (permanentboende, begränsat till 400 000 kronor nedåt och 3 miljoner kronor uppåt)
 2. Andel av befolkningen (16 år eller äldre) som inte arbetar i primärkommunal sektor eller i landstinget.
 3. Genomsnittliga priset för en bostadsrätt i länet (ej kvadratmeterpris)
- Lönekostnadsandelarna baserar sig på räkenskapssammandraget för kommuner år 2009, dessa uppdateras inte årligen.

⁵ Byggnadsvärde + marknadsvärde

- Omräkning av standardkostnaden till utjämningsårets kostnadsnivå sker med hjälp av NPI året före utjämningsåret samt utjämningsåret.

2.10 Kollektivtrafik

Standardkostnaden för kollektivtrafiken beräknas länsvis med hjälp av variablerna gleshet, arbetspendling och tätortsstruktur. Därefter fördelas 50 procent till kommunerna och 50 procent till landstingen, förutom för kommunkollektivet i Stockholms län som endast erhåller 40 procent av länets beräknade kollektivtrafikkostnad. Inom respektive län sker fördelningen mellan kommunerna antingen efter kommunernas andel av de totala kollektivtrafikkostnaderna i länet 2009, eller med lika stora belopp per invånare 31/12 2009.

En fördelning efter kostnader gäller för Blekinge län, Värmlands län, Västmanlands län, Dalarnas län, Västernorrlands län, Västerbottens län och Norrbottens län.

En fördelning med lika stora belopp per invånare gäller för Stockholms län, Uppsala län, Östergötlands län, Jönköpings län, Kronobergs län, Kalmar län, Skåne län, Hallands län, Västra Götalands län, Örebro län, Gävleborgs län och Jämtlands län.

För kommunerna i Södermanlands län fattar regeringen särskilda beslut om varje kommuns andel av de totala kostnaderna i länet.

Standardkostnaden för län samt landsting och kommunkollektiv i respektive län beräknas enligt följande:

Standardkostnad i länet = $(-1\,203,80 + 35,01 * \text{roten ur invånardistansen} + 1\,291,63 * \text{andel i länet boende i tätort med mer än 11\,000 invånare} + 7\,401,42 * \text{andel utpendlare över kommungräns})$

Standardkostnad för landstinget = Standardkostnaden i länet/2

Standardkostnad för kommunkollektivet = Standardkostnaden i länet/2

Standardkostnad för kommun där fördelningen görs efter kostnader = $\text{Andel av länets kollektivtrafikkostnad} * \text{Standardkostnad för kommunkollektivet} / \text{kommunens befolkning} * \text{justeringsfaktor}$

Standardkostnad för kommun där fördelningen görs efter invånare = $\text{Andel av länets befolkning} * \text{Standardkostnad för kommunkollektivet} / \text{kommunens befolkning} * \text{justeringsfaktor}$

Ovanstående inledande del av beräkningarna förnyas inte årligen utan resultaten från en tidigare beräkning av respektive kommuns standardkostnad ligger tills vidare fast.

Justeringsfaktorn justerar så att det vägda genomsnittet av standardkostnaden överensstämmer med senast kända genomsnittskostnad för kollektivtrafiken.

Omräkning av standardkostnaden till utjämningsårets kostnadsnivå sker med hjälp av nettoprisindex (NPI) året före utjämningsåret samt utjämningsåret.

3. Kostnadsutjämning mellan landsting

3.1 Hälsa- och sjukvårdsmodellen

3.1.1 Hälsa- och sjukvård

Standardkostnaden för hälsa- och sjukvård beräknas genom att varje invånare hänförs till en grupp utifrån kön, ålder, civilstånd, sysselsättningsstatus, inkomst och boendetyper. Uppgifterna beräknas på befolkning per den 31 december 2013. Antalet per grupp i respektive landsting multipliceras med en genomsnittskostnad framtagen från Region Skåne. Kostnadsuppgifterna som bygger på värden från år 2008 uppdateras ej årligen.

Definitioner som används:

Civilstånd:

- Barn + gifta personer
- Tidigare gifta
- Ogifta personer

Sysselsättningsstatus:

- Sysselsatta med kontrolluppgift samt barn under 16 år
- Ej sysselsatta med kontrolluppgift
- Ej sysselsatta utan kontrolluppgift

Inkomst:

- Nollinkomsttagare och barn
 - Ej nollinkomsttagare upp till median
 - Personer som har över medianinkomst
- Medianinkomsten beräknas exklusive nollinkomsttagare och barn.

Boendetyper:

- Småhus
- Övriga boendetyper vilket i allmänhet innebär flerbostadshus

HIV:

Standardkostnad för HIV beräknas schablonmässigt. Antaganden görs om hur många HIV-fall som finns i varje landsting. Dessa antaganden är att i hela befolkningen beräknas det finnas:

- 11 fall per 10 000 invånare i Stockholms läns landsting

- 4 fall per 10 000 invånare i Region Skåne
- 3 fall per 10 000 invånare i landstingen i Västra Götaland, Västernorrland och Västerbotten
- 2 fall per 10 000 invånare i övriga landsting

Sammanställning av hälso- och sjukvård och HIV

Summan av kostnaden för hälso- och sjukvård och HIV utgör den totala kostnaden för landstinget. Den kostnaden multipliceras med en korrigeringsfaktor så att kostnaden överensstämmer med redovisad kostnad. Korrigeringsfaktorn tas fram genom att jämföra den beräknade totalkostnaden för sjukvården i riket och jämföra den med summan av landstingens redovisade nettokostnad för sjukvård år 2014. Därefter multipliceras den korrigerade totalkostnaden med hjälp av nettoprisindex (NPI), året före utjämningsåret samt utjämningsåret, för att räkna upp beloppet till utjämningsårets prisnivå.

Den uppräknade kostnaden divideras med det totala antalet invånare i respektive landsting och utgör landstingets standardkostnad.

För att den beräknade kostnaden för sjukvård ska överensstämma med den faktiska kostnaden för sjukvård jämför man den faktiska kostnaden per invånare i riket med den beräknade kostnaden per invånare i riket. Uppräkningsfaktorn man erhåller multiplicerar man med den beräknade kostnaden i landstingets hälso- och sjukvård.

3.1.2 Glesbygdstillägg

Merkostnader på grund av gles bebyggelsestruktur beräknas för sjukhusvård, primärvård, ambulansverksamhet och sjukresor efter bosättningsmönster och befolkningsunderlag enligt följande. Beräkningarna baseras på fiktiva lokaliseringar utifrån befolkningen årsskiftet 2009/2010⁶.

- Ett landsting får tillägg (merkostnad) för sjukhusvård om befolkningsunderlaget för ett sjukhus är mindre än 100 000 invånare.
- Ett landsting får tillägg för primärvård om underlaget för en vårdcentral är under 5 600 personer.
- Ett landsting får tillägg för ambulansverksamhet om underlaget för en ambulansstation är mindre än 10 000 personer.
- Ett landsting får tillägg för övernattningsplatser vid vårdcentraler under förutsättning att avståndet mellan vårdcentralen och närmaste sjukhus överstiger 10 mil.
- För sjukresor till sjukhus beräknas ett vägt medelvärde av besöksfrekvenser grundat på en enkätundersökning som genomfördes av utredningen 2005 års uppföljning av utjämningsystemet.

⁶ Läs mer i utredningen *Likvärdiga förutsättningar – Översyn av den kommunala utjämnningen*, (SOU 2011:39), bilaga 7, Merkostnader på grund av gles bebyggelsestruktur i kommuner och landsting.

Landstingets merkostnader jämförs sedan med rikets genomsnittliga merkostnad så att samtliga landsting får ett invånarbaserat avdrag som beräknas så att summan av avdragen motsvarar summan av tilläggen.

Glesbygdstillägget räknas upp till utjämningsårets kostnadsnivå med hjälp av NPI för året före utjämningsåret samt utjämningsåret.

3.2 Befolkningsförändringar

Standardkostnad beräknas för de landsting vars befolkningsökning mellan den 1 november två år före utjämningsåret och den 1 november året före utjämningsåret överstiger 1,2 procent.

Delmodellen är begränsad så att kompensation endast kan utgå till de landsting som, mellan den 1 november sex år före utjämningsåret och den 1 november två år före utjämningsåret, haft en genomsnittlig årlig befolkningsökning på mer än 1,2 procent.

Eftersläpningseffekter

De landsting som har haft en årlig genomsnittlig befolkningstillväxt på minst 1,2 procent kompenseras för den eftersläpning av intäkter som förekommer i systemet. För att kunna erhålla tillägg krävs *dels* att landstinget under en fyraårsperiod haft en årlig genomsnittlig befolkningstillväxt på minst 1,2 procent, *dels* att landstinget mellan de två senaste mättpunkterna haft en befolkningstillväxt på minst 1,2 procent. Som mättpunkter används landstingets befolkning per den 1 november sex, fem, fyra, tre, två och ett år före utjämningsåret⁷.

Landstinget får kompensation för den befolkningsökning som överstiger gränsvärdet 1,2 procent. Det antal personer som överstiger gränsvärdet adderas till folkmängden per den 1 november två år före utjämningsåret. Sedan gör man en ny beräkning av landstingets utfall från kommunalekonomisk utjämnning året före utjämningsåret vilket man ställer mot det faktiska utfallet året före utjämningsåret. Skillnaden mellan dessa båda utfall ligger till grund för tillägget. För att kompensation även ska ske för eftersläpande skatteintäkter görs en ny beräkning av inkomstutjämnningen baserad på den ökade folkmängden.

Standardkostnad:

= Årlig genomsnittlig befolkningstillväxt under fyra år > 1,2 %

⁷ Vid den preliminära beräkningen ersätts den 1 november året före utjämningsåret med den 30 juni året före utjämningsåret. För att erhålla tillägg i den preliminära beräkningen krävs det att folkmängden i landstinget ökat med minst 0,8 procentenheter mellan den 1 november två år före utjämningsåret och den 30 juni året före utjämningsåret.

=> befolkningstillväxt mellan de två senaste mättidpunkterna > 1,2 %
=> Det antal personer av befolkningsökningen som överstiger 1,2 % +
antalet personer per den 1 november två år före utjämningsåret
=> Ökad folkmängd * utfall kr/inv. utjämningsåret före –
landstingets utfall föregående utjämningsår = tilläggets underlag
=> tilläggets underlag / faktisk folkmängd den 31 december två år före
utjämningsåret

Annars;

Standardkostnad = 0.

- Kompensation för eftersläpningseffekter mäts i första fasen som den årliga genomsnittliga ökningen av folkmängden mellan 2010-11-01 och 2014-11-01.
- I andra fasen används landstingets befolkningsförändring mellan 2014-11-01 och 2015-11-01⁸.

Standardkostnaden räknas inte upp till utjämningsårets kostnadsnivå.

3.3 Löner

För landsting beräknas lönekostnaderna utifrån lönerna i länets privata sektor samt läkarnas faktiska lönenivå. Skillnaderna mellan landstingen anges i form av ett index, baserat på regression. Indextalen ska inte uppdateras årligen utan ligga fast tills vidare. Landsting med ett indextal som är större än 100 får ett bruttotillägg. Tillägget finansieras med ett generellt avdrag för alla landsting motsvarande ett med befolkningen vägt medelvärde för tilläggen.

Vid beräkning av tillägget för lönekostnadsskillnader beräknas först en s.k. justerad lönekostnad. För landstingen beräknas den genom att standardkostnaden för hälso- och sjukvård multipliceras med en genomsnittlig lönekostnadsandel för verksamhetsområdet. Den framräknade justerade lönekostnaden multipliceras sedan med landstingets indextal, för att erhålla ett tillägg per invånare för respektive berättigat landsting.

Lönekostnadsandelen för hälso- och sjukvård, som inte ska uppdateras årligen, har beräknats till 0,72.

Omräkning av standardkostnaden till utjämningsårets kostnadsnivå sker med hjälp av nettoprisindex (NPI) året före utjämningsåret samt utjämningsåret.

Standardkostnad = ((Index baserat på regression – 100) * (Standardkostnad för hälso- och sjukvård * genomsnittlig lönekostnadsandel)/100))- generellt avdrag

^{8 8} Vid den preliminära beräkningen är datumet 2015-06-30, annars 2015-11-01.

3.4 Kollektivtrafik

Standardkostnaden för kollektivtrafiken beräknas länsvis med hjälp av variablerna gleshet, arbetspendling och tätortsstruktur. Därefter fördelas 50 procent till kommunerna och 50 procent till landstingen. För Stockholms län gäller dock att 60 procent av den beräknade kollektivtrafikkostnaden tillfaller landstinget.

Standardkostnaden för län samt landsting och kommunkollektiv i respektive län beräknas enligt följande:

Standardkostnad i länet = $(- 1\,203,80 + 35,01 * \text{roten ur invånardistansen} + 1\,291,63 * \text{andel boende i tätort med mer än 11\,000 invånare} + 7\,401,42 * \text{andel utpendlare över kommungräns})$

Standardkostnad för landstinget = $0,5 * \text{Standardkostnaden i länet}^9$

Standardkostnad för landstinget justeras sedan så att det vägda genomsnittet av standardkostnaden överensstämmer med senast kända genomsnittskostnad för kollektivtrafiken.

Omräkning av standardkostnaden till utjämningsårets kostnadsnivå sker med hjälp av NPI året före utjämningsåret samt utjämningsåret.

Bilaga 2. Utjämnning av LSS-kostnader mellan kommuner, beskrivning och räkneexempel

I exemplet som följer redovisas beräkningarna steg för steg för en bidragskommun, Falun, och en avgiftskommun, Gävle.

1. Grundläggande standardkostnad för LSS-insatser m.m.

För varje kommun beräknas en grundläggande standardkostnad. Denna kostnad baseras på antalet LSS- insatser enligt Socialstyrelsens statistik, antalet beslut om personlig assistans enligt Försäkringskassans statistik, riksgenomsnittliga kostnader enligt räkenskapssammandraget (RS) samt kommunens ersättning till Försäkringskassan. Beräkningen görs genom att antalet insatser för respektive kommun multipliceras med en beräknad riksgenomsnittlig kostnad för respektive typ av insats. Produkterna summeras och till den erhållna summan adderas kommunens ersättning till Försäkringskassan för de 20 första timmarna.

⁹ Undantag för Stockholms län där 60 procent tillfaller landstinget och 40 procent tillfaller kommunkollektivet.

Antalsuppgifterna som erhållits från Socialstyrelsen respektive Försäkringskassan har mättdpunkt i oktober. Uppgiften om kommunens ersättning till Försäkringskassan har hämtats från det kommunala räkenskapsammandraget (RS).

Beräkningsexempel för grundläggande standardkostnad för år 2012:

Typ av insats	Riksgenom- snittlig kostnad, kr	Falun		Gävle	
		Antal insatser	Belopp, tkr	Antal insatser	Belopp, tkr
Personlig assistans enligt LSS	313 887	18	5 650	45	14 125
Ledsagarservice	61 165	58	3 548	22	1 346
Kontaktperson	24 466	214	5 236	316	7 731
Avlösarservice	61 165	14	856	36	2 202
Korttidsvistelse	244 662	43	10 520	87	21 286
Korttidstillsyn	134 564	20	2 691	41	5 517
Barn boende i familjehem	359 901	0	0	0	0
Barn i bostad m särskild service	999 724	8	7 998	0	0
Vuxna i bostad m särsk service	799 779	145	115 968	234	187 148
Daglig verksamhet	190 619	192	36 599	341	65 004
Personlig assistans enligt LASS	156 943	114	17 892	157	24 640
Ersättning till Försäkringskassan			32 669		45 996
Grundläggande standardkostnad, tkr			239 626		374 995

2. Kostnadsskillnader p.g.a. skillnader i behov av stöd

Kostnadsskillnader på grund av skillnader i behov av stöd beräknas med hjälp av ett personalkostnadsindex. Indexet mäter behovet av stöd hos de personer som erhåller insatser enligt LSS. Beräkningen av indextalet baseras på uppgifter från RS. Det beräknade indexet motsvarar 70 procent av skillnaden mellan kommunens beräknade personalkostnader och de personalkostnader som ingår i den grundläggande standardkostnaden. Skälet till att kompensation endast sker för 70 procent av skillnaden är att minska risken för att kompensation utgår för skillnader i effektivitet och politiska ambitioner.

Beräkning av personalkostnader:

	Falun	Gävle
<i>Underlag från RS:</i>		
A. Externa löner (kol C)	134 366	236 276
B. Entreprenader och köp av verks (kol F)	38 567	48 305
C. Interna köp o övr interna kostnader (kol L)	30 558	251 454
D. Internt fördelade kostnader, kommunnyckel	0	0
E. Internt fördelade kostnader, SCB-nyckel	4 887	7 109
F. Interna intäkter (kol R)	10 312	254 176
G. Ersättning från Försäkringskassan [354]	52 508	106 874

H. Ersättning till Försäkringskassan [4538]		32 669	45 993
J. Försäljn av verksamhet till andra kommuner		499	1 005
<i>Beräkning:</i>			
Lönekostnader inkl 38,46 % PO-påslag	A x 1,3846	186 043	327 148
Tillkommer 85 % av köp av verks, övr interna kostnader, internt fördelade kostnader	0,85 x (B+C+D+E)	62 910	260 838
Avgår 85 % av ersättning från Fk, försäljn till andra kommuner, interna intäkter	-0,85 x (F+G+J)	-53 821	-307 747
Tillkommer beräknad personalkostnad för köpt verksamhet avs personlig assistans	0,85 x 0,2 x ((H/0,2)-G)	18 842	20 925
Beräknade personalkostnader 2012		213 975	301 164
Beräkning av personalkostnadsindex			
A. Beräknade personalkostnader		213 975	301 164
B. Grundläggande standardkostnad		239 628	374 998
C. - varav personalkostnader, 85 %	0,85 x B	203 684	318 749
D. Överskjutande personalkostnader	A - C	10 290	-17 584
E. Överskjutande personalkostnader, 70 %	0,7 x D	7 203	-12 309
F. Personalkostnadsindex 2012	(B+E)/B	1,030	0,967

Slutlig beräkning för att fastställa utjämningsbidrag/avgift

I det avslutande steget räknas standardkostnaden om till utjämningsårets beräknade prisnivå med hjälp av den av regeringen prognostiserade förändringen av nettoprisindex (NPI). En slutlig standardkostnad i kronor per invånare beräknas dels för varje kommun, dels för hela riket. Om standardkostnaden för en kommun är högre än rikets utgår bidrag. En standardkostnad som är lägre än rikets resulterar i en avgift.

Beräkningsexempel för utjämningsbidrag/avgift:

	Falun	Gävle
Folkmängd	56 772	97 094
Grundläggande standardkostnad, tkr	239 628	374 998
Personalkostnadsindex (PK-IX)	1,030	0,967
Standardkostnad inklusive PK-IX, korrigerad och omräknad till t-års beräknade nivå		
- tkr	245 212	360 259
- kronor per invånare	4 319	3 710
Standardkostnad, riksmedelvärde, kr per inv	4 069	4 069
Beräknat belopp för utjämningsbidrag(+)/ utjämningsavgift(-), kr per inv	250	-359
Utjämningsbidrag		
Bidragsgrundande belopp, kr per inv	250	-
Utjämningsbidrag, tkr	14 181	-
Utjämningsavgift		
Avgiftsgrundande belopp, kr per inv	-	359
Utjämningsavgift, tkr	-	34 859